

5. Zagirska I. O. & Bidyuk P. I. (2012). Metodika pobudovi scenarnogo analizu iz vikoristannyam bajyesivskih metodiv. *Elektrotehniczni ta komp'yuterni sistemi*, 8 (84), pp. 137—142.
6. *Intent-analiz*. (2022). Vikipediya, [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Intent-analiz>.
7. Kovalenko A. O. (2002). *Politichnij analiz i prognozuvannya*. Kyiv: Nauk. svit.
8. *Kontent-analiz*. (2022). Vikipediya, [online]. Available at: <https://vue.gov.ua/Kontent-analiz>.
9. *Metod kognitivnogo kartuvannya*. (2022). Vikipediya, [online]. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Metod_kognitivnogo_kartuvannya.
10. Movchan U. V. (2022). *Komp'yuterni metodi politichnogo prognozuvannya: suchasna praktika ta perspektivi vprovadzhennya*. Academia, [online]. Available at: https://www.academia.edu/Kompyuterni_metodi_politichnogo_prognozuvannya_suchasna_praktika_ta_perspektivi_vprovadzhennya.
11. Namonyuk Ch. I. (2022). *Kognitivne kartuvannya yak bazova metodika krayinoznavchogo doslidzhennya*. Aktualni problemi krayinoznavchoyi nauki, [online]. Available at: https://internationalconference2014.wordpress.com/2016/11/06/Kognitivne_kartuvannya_yak_bazova_metodika_krayinoznavchogo_doslidzhennya.
12. Petrenko I. I. (2022). *Tipi, funkciyi, instrumentarij ta principy ekspertno-analitichnoyi diyalnosti*, [online]. Available at: <http://rmn.knu.ua/wp-content/uploads/2014/11/Petrenko2.pdf>.
13. Pohepcov G. (1999). *Teoriya komunikacii*. Kyiv: Kyivskyi universytet.
14. Prihodko V. (2006). Bazovi zasady analizu politichnoyi situacii. *Politichnij menedzhment*, 3, pp. 105—113.
15. Rzhavska N. (2011). Politichne ta strategichne prognozuvannya: sut i oznaki. *Politichnij menedzhment*, 6, pp. 37—42.

Надійшла до редакції 11 березня 2022 року

З АРХІВУ КНИЖКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ

УДК 050(477-87)"1973/1975"(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2022.3(308).34-40

Лариса Дояр,

кандидат історичних наук, доцент,
старший науковий співробітник Державного архіву друку
Книжкової палати України,
e-mail: arkhiv@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0789-2462>

Пресбюлетень "По Радянській Україні": контент-аналіз видань 1973—1975 років

Статтю присвячено проблемі дослідження друкованого джерелознавства, що, на думку авторки, істотно розширює документальні обрії всіх українознавчих тематик, зокрема й радянського періоду історії України. Спираючись на традиції вітчизняного пресознавства, авторка провела контент-аналіз маловживаного сьогодні видання УРСР, а саме пресбюлетеня "По Радянській Україні". Хронологічні межі опрацьованих примірників (1973—1975) зумовлено специфікою тогочасних історичних умов у світовій політиці, зокрема розрядкою міжнародної напруженості та підготовкою до підписання 35 країнами світу, у тому числі США та Канадою, Заключного акту Народи з безпеки та співробітництва в Європі, що проходила у столиці Фінляндії Гельсінкі. Актуалізація пресбюлетеня "По Радянській Україні" також пов'язана з його аудиторною та видавничою специфікою: журнал було призначено для розповсюдження за межами Радянської України й СРСР загалом. Часопис готували для іноземного читача, а отже він потребував інших підходів і до пошуку тем, і до способів їх розкриття. Окрім того, пресбюлетень "По Радянській Україні" являв собою машинописний рукопис і, згідно з чинними стандартами, не належав до пресової продукції УРСР. Проте обов'язкові примірники часопису було своєчасно надіслано до Книжкової палати України, і вони дотепер зберігаються у сховищах Державного архіву друку. Змістовий аналіз бюлетеня, проведений у пропонованій статті, свідчить про значну зацікавленість редколегії в персоналізованому висвітленні соціально-економічних і культурних подій, що відбувалися в Радянській Україні.

Ключові слова: УРСР; МЗС Української РСР; радянська періодика; пресбюлетень; Українське товариство дружби і культурного зв'язку з зарубіжними країнами (УТДКЗ)

Постановка проблеми. Українські радянські періодичні видання, що становлять вагому частину друкованого джерелознавства, містять значну кількість малодосліджених сюжетів, доволі актуальних у контексті сучасного україно-

знавства. Особливо цікавими, на наш погляд, є видання, спрямовані на закордонну аудиторію, адже вони мусили зацікавити читачів із різними політичними поглядами, уподобаннями, смаками, через що їх склали за більш довільними

цензурними вимогами. Яскравим зразком такої преси є бюлетень "По Радянській Україні".

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У сучасній Україні вітчизняну національну пресу надзвичайно плідно вивчає львівський Науково-дослідний інститут пресознавства, який очолює професорка Л. Снісарчук. Його співробітники В. Габор, М. Галушко, О. Дроздовська, І. Павлюк, Н. Кулеша, М. Романюк підготували ґрунтовні монографічні дослідження з пресової тематики ХІХ—ХХ ст. Вісімдесятирічний період розвитку української журналістики (1917—1997) розглянуто в луганському виданні В. Владимириова. Ретроспективний облік друків, що виходили на українських теренах, наразі здійснюють науковці Книжкової палати України О. Устіннікова, Ю. Сахневич, С. Шульженко, А. Хайло, О. Тихоненко, К. Шульженко та інші. Водночас, за спостереженнями авторки, проблема контентного аналізу української радянської періодики нині потрапила в зону дослідницької меншовартості. Не оминула сумна доля й пресбюлетень "По Радянській Україні". На жаль, хибне розуміння чинного Закону України "Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки" призвело до того, що на смітник історії потрапив величезний загал пресового контенту, який, безсумнівно, потребує ретельної уваги та критичного осмислення.

На підставі викладеного авторка поставила **за мету** проаналізувати зміст пресбюлетеня "По Радянській Україні", що виходив упродовж 1973—1975 рр., себто в період розрядки міжнародної напруженості та напередодні укладання епохальних для держав світу Гельсінських угод.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначено в одній із монографій авторки статті "Книги та періодика України в історичному контексті" (Київ, 2021), УСРР (аббревіатура була чинною до січня 1937 р.) втратила своє зовнішньополітичне відомство з моменту утворення Радянського Союзу, а відновлення Наркомату закордонних справ УРСР відбулося лише 1944 р. Тож понад десятиліття Україну було відсторонено від міжнародної політики. Однак, перебуваючи за широкими дверима світу, УСРР—УРСР, проте, мала доволі великі вікна для спілкування з народами й континентами. Про замісну зовнішньополітичну функцію Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства (ВУНАС) авторка повідомляла раніше, наразі йтиметься

про діяльність Українського товариства дружби і культурного зв'язку з зарубіжними країнами (УТДКЗ). Останнє було засновано 1926 р. у Харкові й під оновленою 1992 р. назвою "Товариство зв'язків з українцями за межами України" продовжує діяти дотепер. Інакше кажучи, зазначена організація пережила всі складні періоди історії України ХХ ст. і на етапах відсутності власного МЗС своєрідним чином виконувала комунікативну функцію між нашою країною та світом.

Ясна річ, що діяльність УТДКЗ перебувала під контролем Комітету державної безпеки (КДБ), водночас, працюючи в межах дозволеного, організація проводила надзвичайно важливу роботу. На підставі рукописного видання "По Радянській Україні", що зберігається у фонді періодики Державного архіву друку Книжкової палати України імені Івана Федорова, можна зрозуміти, який вагомий внесок у популяризацію нашої країни у світі здійснювало УТДКЗ.

Пресбюлетень "По Радянській Україні" виходив щомісяця шістьма мовами (українською, російською, англійською, французькою, іспанською, німецькою) у рукописному форматі й безоплатно розповсюджувався за письмовими замовленнями закордонних адресатів. Останні повідомляли про бажання отримати примірник за адресою: Українська РСР, Київ-21, вул. Кірова, 32 (сучасна назва вул. Грушевського). Отримавши рукопис, замовник мав право передрукувати вміщені в ньому матеріали в будь-яких виданнях за кордоном, єдиним проханням відділу преси та інформації УТДКЗ було повідомляти про публікацію, її обсяг (повне чи часткове використання) і надсилати примірник, у якому було оприлюднено матеріали зі щомісячника "По Радянській Україні".

Звертаючись до читачів напередодні Нового, 1976-го, року, відділ преси та інформації УТДКЗ закликав до тіснішої співпраці з підготовки видання: "Шановний адресате! Ви одержали дванадцятий, останній у цьому році номер пресбюлетеня "По Радянській Україні". Нам цікаво знати, наскільки корисними були для Вас матеріали нашого видання. Які статті, інформації Вам найбільше запам'яталися? Про що Ви хотіли б прочитати у прес-бюлетені в 1976 році? Будемо щиро вдячні, коли час від часу будете повідомляти, які матеріали Ви використали, висловлювати свої побажання і зауваження щодо змісту матеріалів, їх жанру та ілюстрування. Це допоможе нам повніше задовольнити Ваші запити" [1, с. 29].

Журнал виходив у Києві без зазначення тиражу й складу редакційної колегії. Відомості про номер, рік, місце видання та зміст друкували на першій сторінці. Зазвичай пресбюлетень уміщував 5—6 статей і розділ цікавинок під назвою "Події, факти". Журнал мав палітурку білого кольору з емблемою у верхньому правому куті титульного аркуша. На ній було зображено земну кулю, оповиту трьома рядками напису "Українське товариство дружби і культурного зв'язку з зарубіжними країнами". Нижня частина титулки містила кольорову назву "По Радянській Україні". Персоніфікувати творчу групу видання можна лише з допомогою імен, зазначених під шанобливим зверненням до адресатів. До листопада 1973 р. відповідальним редактором часопису був Юрій Волощук, надалі, у межах досліджуваного періоду 1973—1975 рр., посаду обіймав Дмитро Онкович. Редактори видання часто змінювалися. Зокрема, 1973 р. це були: Юрій Работа (№ 1), Наталія Мілодан (№ 2), Вітольд Кирілюк (№ 3, 5—11), Олена Михайленко (№ 4, 12); до березня 1974 р. редактором продовжувала працювати Олена Михайленко, у квітні 1974 р. цю функцію перебрала на себе Людмила Кримчук, а від травня 1974 р. посаду тривалий період обіймав Микола Петросюк.

Дописувачами щомісячника були партійні лідери, чиновники, керівники підприємств і установ, науковці, освітяни, представники різних галузей мистецтва, літератори, журналісти. Широке коло залучених до авторства осіб забезпечувало всебічне висвітлення життя Радянської України. Окрім того, безумовно позитивною рисою видання була персоніфікація описуваних подій. Власне, завдяки цьому, пресбюлетень "По Радянській Україні" зробив вагомий внесок у міжнародну репрезентацію видатних особистостей України. Світ пізнавав нас, а нам було-таки чим пишатися.

Загалом, на шпальтах видання подавали різноманітну інформацію. Читачі могли дізнатися про перебіг Другої світової війни (1975 р. СРСР відзначав 30-річчя Перемоги) та ознайомитися з найвагомими здобутками УРСР. Однак найвиразнішим напрямом роботи пресбюлетеня був біографічний. Світової популяризації зазнавали не тільки суспільно відомі особистості, а й пересічні громадяни УРСР, які демонстрували найкращі людські якості: працелюбність, відданість справі, наполегливість у досягненні мети, рішучість, прагнення особистісного та професійного зростання. За спостереженнями авторки, пресбюлетень "По Радянській Україні" був чи не

єдиним виданням в УРСР, в якому не акцентували на партійній належності фігуранта розповіді: цей аспект у ставленні до конкретних осіб старанно оминали, вочевидь, свідомо замовчували, хоча в загальних матеріалах про визначальну роль КПРС у суспільстві, безумовно, йшлося.

Найбільшу увагу журнал зосереджував на висвітленні життєвих шляхів людей, які працювали в особливо відповідальних умовах у будь-яких сферах діяльності. За авторськими підрахунками, впродовж 1973—1975 рр. на сторінках пресбюлетеня "По Радянській Україні" було репрезентовано майже 80 імен гідних синів і дочок України, і це рахуючи лише тих, про кого написано великі за обсягом матеріали. А було чимало текстів, де імена супроводжували стислі коментарі: енциклопедичний формат також надавав читачам певну інформацію та сприяв розширенню уявлень про людський потенціал тогочасної УРСР.

Задля успішного проведення контент-аналізу зазначеного видання варто його класифікувати в контексті порушеної проблеми дослідження. Біографістика пресбюлетеня поділяється на дві великі групи, а саме матеріальна та духовна сфери. Не важко здогадатися, що редколегія надавала перевагу представникам духовної сфери. Окрім того, остання є більш індивідуалізованою, а отже привабливішою як для читачів, так і для дописувачів, домінування духовного над матеріальним пояснювалося економічним і технологічним відставанням світу соціалізму від світу капіталізму. Виходячи з цього, потрібно було продемонструвати переваги соціалізму на більш ірраціональних речах. Напевно, також спрацьовував чинник "top secret", адже, незважаючи на тогочасне послаблення міжнародної напруженості, в економіці СРСР превалював військово-промисловий комплекс, тож герої цієї сфери не були інформаційно відкритими людьми. Однак, попри перестороги, на сторінках видання "По Радянській Україні" фігурували імена багатьох працівників важкої промисловості, машинобудування, хімічної промисловості, транспорту тощо. Зокрема, у січневому номері за 1973 р. пресбюлетень розповідав про випробування літака "Антей", виробленого в Українській РСР [2, с. 11—14]. Героєм нарису Олега Славка став заслужений льотчик-випробувач СРСР Юрій Курлін. Він першим підняв у небо найбільший у світі вантажний літак, а потім досліджував його поведінку в екстремальних умовах, близьких до "штопора", зриву, втрати керованості: пілот

мусив з'ясувати й зафіксувати всі параметри машини задля її подальшого вдосконалення. Вочевидь, така інформація становила предмет економічного шпіонажу, однак, як бачимо, причетних до цієї справи людей пресбюлетень час від часу репрезентував так званому прогресивному світові. У вересневому номері видання за 1974 р., продовжуючи ознайомлювати закордонну аудиторію з досягненням авіабудівництва в УРСР, редколегія умістила матеріал про Героя Соціалістичної Праці, генерального конструктора радянських літаків АНів Олега Антонова [3, с. 6—9]. Першою перемогою інженера були планери. На одному з них — "Рот Фронт" — Ольга Клепікова ще 1939 р. встановила світовий рекорд, пролетівши без посадки 749 км. Чоловіки перевищили це досягнення лише через 12 років, а для жінок воно залишалося нездійсненим і на день виходу нарису. Першим літаком О. Антонова був АН-2, який конструктор називав найбільшою удачею. Славнозвісний біплан вважали найкращою машиною сільськогосподарського призначення, а розробник отримав за нього Державну премію СРСР.

У нарисі Валентина Регентюка повідомлялося про спільний успіх конструкторів та інженерно-технічних працівників Сумського заводу електронних мікроскопів імені 50-річчя ВЛКСМ [4, с. 12—13]. Мас-спектрометр "Юпітер", що виміряв ізотопний склад речовини, розробили кандидати технічних наук Олег Савін і Валерій Шкурдода та інженер Олександр Колосков. Відмінну оцінку винаходу було надано в Інституті геології АН СРСР, адже з його допомогою учені могли визначити вік певних копалин. Із сумськими приладобудівниками науковці Академії наук СРСР уклали творчий договір, за яким передбачалося пристосувати новітній прилад для досліджень "віку й життя" на Землі.

На шпальтах пресбюлетеня популяризували й доволі незвичні винаходи радянських українців. Так, Дмитро Киянський у нарисі "Львівські аромати" розповів закордонному читачеві про рідкісну професію конструктора пахощів [5, с. 20—21]. У лабораторії парфумерно-косметичної фабрики у Львові працювала інженер-технолог ефірно-олійної та парфумерно-косметичної промисловості Антоніна Картошкіна. Разом із колегою Іриною Поколенко вона створила майже два десятки духів та одеколонів, найвідомішими серед яких були "Лісова казка", "Білі троянди", "Тополя", "Талісман", "Радість". Лабораторний столик інженера уміщував понад 200 складових елементів. Для вироблення "Львівського су-

веніра" знадобилося 50 різноманітних речовин, а для "Марічки" — приблизно 40 компонентів. Всесоюзна дегустаційна рада оцінювала роботи львівських парфумерів у 4,6—4,7 бала за 5-бальною шкалою. Духи "Гуцулка", "Марічка", "Карпати" було відзначено на виставці в Болгарії, крім того, львівські майстрині репрезентували свої роботи на міжнародній виставці у Канаді. Звичайно, українські парфумери поступалися відомим світовим брендам, водночас демонстрація їхніх здобутків на високому рівні була заслуженою та потрібною.

Романтичним винаходом коктебельського садівника Степана Клименка стали сині (!) троянди, про що в пресбюлетені повідомив журналіст Михайло Лезинський [6, с. 14—18]. Автор нарису був у захваті, адже сині квіти не вдавалося вивести нікому у світі, тож бідний кіплінгівський закоханий із сумом промовляв: "Весь світ об'їздив я дарма — троянди синьої нема". Степан Клименко вивів 15 нових сортів троянд, серед яких "Кара-Даг", "Бузкова троянда", "Рожевий опал", "Поезія" тощо. Синього кольору квітки він домігся після кількох років наполегливої праці. Над проблемою винахідник продовжував працювати й надалі, адже прагнув досягти сортового закріплення синього кольору в цій чудовій квітці кохання.

Не менш привабливі, але інші квіти — барвінок і мальви — оспівала у своїй творчості народна майстриня з Полтавщини Надія Бабенко. У присвяченому їй нарисі Світлана Ференець зауважувала, що полтавське село Решетилівка — один з основних в Україні осередків народної вишивки, ткацтва та килимарства [7, с. 14—16]. Уже в 1920-х рр. решетилівські вироби експонували на міжнародних виставках у Лейпцизі, Мюнхені, Парижі, де вони здобували високі нагороди. Полтавські килими експортували в Болгарію, Румунію, Чехословаччину, Канаду, Індію, Францію. Міжнародним дипломом витвори українських майстринь було відзначено в Дамаску. Надія Бабенко працювала головним художником Решетилівської фабрики художніх виробів. За її ескізами було виготовлено чимало диво-килимів, а один із них, із зображенням квітучого дерева життя на ясному фоні, прикрасив інтер'єр приміщення Організації Об'єднаних Націй на Іст-Ривер у Нью-Йорку.

Вражаюче весь світ досягнення здійснив й інший українець: спринтер Валерій Борзов, який народився у м. Самбор на Львівщині, а виріс у Новій Каховці на Херсонщині, зламав 60-річну традицію американських бігунів завжди пере-

магати на Олімпійських іграх. Про це в нарисі оповідав Анатолій Іванов [8, с. 14—17]. Слава до В. Борзова прийшла на XX Олімпійських іграх у Мюнхені (1972): він настільки випередив суперників, що дозволив собі фінішувати зі скинутими вгору руками. Переможний жест атлета запам'ятався всім глядачам спортивних змагань — він став символом справжнього тріумфу, образом сили, мужності й спринтерської краси. Здіймаючи догори руки, бігун свідомо давав фору суперникам, але наздогнати українського спринтера не могли навіть найпрудкіші американські атлети. На довгі десятиліття постать українця В. Борзова стала переконливим аргументом у протистоянні двох світів — СРСР і США.

Трудовий героїзм радянських українців на сторінках часопису "По Радянській Україні" висвітлювали й у форматі автобіографії. Такою була оповідь про Героя Соціалістичної Праці, робітницю Дарницького комбінату хімічного волокна Софію Вербицьку [9, с. 5—7]. Жінка із задоволенням пригадувала перемоги, які здобула у житті: як за 22 дні опанувала професію кр у тильниці, як лише за місяць отримала 5-й розряд, як уже в березні 1970 р. виконала план во сьомій п'ятирічці... Софія виробляла еластик для трикотажних виробів, а в цій справі допускали лише перший сорт, тож її робітнича професія впритул наблизилася до інженерної. І сталося це в роки виконання восьмого всесоюзного народногосподарського плану (1966—1970), найуспішнішого, за висновками науковців, економічного періоду СРСР.

Такою ж блискавичною була й кар'єра іншої української Софії: естрадна співачка Софія Ротару лише за три роки роботи на професійній сцені отримала звання заслуженої артистки УРСР, про що йшлося у статті Валерія Собка [10, с. 18—21]. З успіхами буковинської дівчини автор міцно пов'язав творчий доробок неперевершеного українського композитора Володимира Івасюка, який став автором візитівки співачки — пісні "Червона рута". Одноійменну назву мав і ансамбль, у якому співала Софія Ротару. Яскравий і незабутній голос чорнявої красуні із задоволенням слухали в Болгарії, Польщі, Чехословаччині, Фінляндії, Німецькій Демократичній Республіці, Федеративній Республіці Німеччині тощо. Пісню "Червона рута", без перебільшення, співав увесь Радянський Союз. Популярною ця назва залишилася і в незалежній Україні, адже під нею відбувається всеукраїнський молодіжний фестиваль сучасної пісні та популярної музики.

Не менш цікавим для закордонних читачів був й інший нарис Валерія Собка, присвячений встановленню в Києві пам'ятника Лесі Українці [11, с. 11—14]. Скульптуру видатної поетеси та громадської діячки виконала народна художниця УРСР Галина Кальченко та архітектор Анатолій Ігнащенко. Авторам проєкту було присуджено звання лауреатів Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка.

Передовиком місцевого самоврядування тогочасної УРСР була героїня нарису Нінель Приходько — голова сільської ради на Прикарпатті Валентина Дорожан [12, с. 8—10]. Молода жінка, обрана в с. Боустури Косівського району Івано-Франківської області, являла взірць особистісного й кар'єрного зростання. Безумовно, це була виграшна постать в ідеологічному протистоянні із Заходом, переконливий аргумент у боротьбі з антирадянськи налаштованою українською діаспорою. У нарисі йшлося про те, що в Боустурах жило понад 2 тис. мешканців, до села, поміж горами, було прокладено асфальтову дорогу, по якій щодня курсувало 6 рейсових автобусів до обласного центру та у зворотний бік. Такий зв'язок із найвіддаленішим селом району красномовно свідчив на користь радянської влади. Валентину Дорожан було представлено світові у всій цілісності її жіночого щастя: чудовий чоловік, який захоплюється традиційним гуцульським різьбярством, двоє улюблених діточок. Окрім того, голова сільради була студенткою-заочницею сільськогосподарського інституту, а в її кімнаті затишно не лише від книжок, а й від мальовничих прикарпатських вишивок, мистецтву яких вона навчала й донечку.

Захопливу біографію жінки-науковця подала Олена Гальченко [13, с. 11—13]. Репрезентуючи світові Юлію Капітонову, авторка зазначала, що дівчина закінчила школу із золотою медаллю, вступила на механіко-математичний факультет Київського університету, де була студенткою професора Віктора Глушкова. Відомий світові кібернетик створив обчислювальний центр, у якому, отримавши диплом, працювала Юлія. Згодом жінка захистила дисертацію та стала заступником завідувача відділу теорії цифрових автоматів Інституту кібернетики АН УРСР. Маючи міцний тил — родину, що складалася з однокумця-чоловіка та синопка, — радянська жінка досягала дедалі більших висот у справі проєктування обчислювальних машин. Читачів захоплював і той факт, що пані Юлія чудово знала англійську та польську мови, читала математичну літературу французькою.

Листопадовий номер журналу "По Радянській Україні" за 1973 р. здивував закордонних читачів повідомленням про те, що в Київському державному університеті імені Т. Г. Шевченка викладає 25-річний доктор наук Дмитро Сільвестров [14, с. 19—20]. Здобувши екстерном середню освіту, здібний до математики юнак вже на другому курсі захопився теорією ймовірності. Незабаром дослідницьку працю Дмитра було відзначено медаллю на Всесоюзному конкурсі студентських робіт, юнак став лауреатом Премії Ленінського комсомолу України. У 22 роки Дмитро захистив кандидатську, а у 25 — докторську дисертацію. Його дослідження з проблеми граничних теорем для складних випадкових процесів відкрило новий напрям у теорії ймовірності. У практичній площині дослідів Сільвестрова перебувало підвищення надійності машин і механізмів — від електронно-обчислювальних до космічних.

Про українського Страдіварі — майстра неповторних музичних інструментів — на сторінках пресбулетеня розповіла Людмила Коробчак [15, с. 16—19]. На IV Міжнародному конгресі майстрів скрипкових справ, що проводився в Познані 1972 р., 65-річний киянин Олексій Пехенько отримав премію. Слід зазначити, що авторитетне журі оцінювало якість 158 скрипок із 20 країн Європи, Азії та Америки. У статті йшлося про те, що свої шедеври майстер виробляв не менше двох років, адже шукав найбільш вдале поєднання клена та ялини — головних матеріалів для скрипок. Окрім цих музичних інструментів, О. Пехенько робив віолончелі й альти, спеціалісти погоджувалися, що в них "чудове поєднання співучості і металу, благородства і енергії". На інструментах Олексія Пехенька грали музиканти з Квартету імені Миколи Лисенка, а ім'я майстра було добре відомим за кордоном.

Прославлене ім'я українського бас-співака, соліста Київського державного академічного театру опери та балету імені Т. Г. Шевченка Андрія Кикотя для широкого кола зарубіжних читачів розкрила Ніна Кугій [16, с. 21—25]. На конкурсі вокалістів у Тулузі співак продемонстрував одну з найскладніших вокальних програм, а саме арію короля Рене з опери П. Чайковського "Іоланта", та арію Тараса Бульби з однойменної опери М. Лисенка.

Продовжуючи тематику українського оперного вокалу, Н. Кугій розповіла іноземним читачам про солов'иний голос солістки Київського оперного театру Євгенії Мірошниченко [17,

с. 16—20]. Її колоратурне сопрано дивувало весь світ. Народна артистка СРСР, лауреатка Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка була новаторкою на сцені. Особисто для неї композитор Віталій Губаренко написав монооперу "Ніжність" за однойменною новелою Анрі Барбюса — і Євгенія у цілковитій самотності виконувала роль скорботної жінки, яка промовляла до коханого. Вокальний та акторський божий дар злилися в ній воедино.

Про буковинського солов'я Дмитра Гнатюка, який вітку 1946 р. отримав напуття від самого Івана Паторжинського, розповів Іван Щербатенко [18, с. 12—16]. Автор зазначав, що в репертуарі народного артиста СРСР, лауреата Премії Ленінського комсомолу, Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка, Державної премії Грузинської РСР імені З. П. Паліашвілі, — понад 40 оперних партій, кожна з яких є справжнім мистецьким здобутком. Проте найбільшу славу Гнатюкові принесло виконання українських пісень: народних — "Дивлюсь я на небо", "Вівці, мої вівці" та авторських — "Марічка" С. Сабадаша, "Черемшина" В. Михайлюка, "Рушничок" П. Майбороди, "Ясени", "Два кольори" О. Білаша, "Летять, ніби чайки" Ю. Рожавської. З концертами Дмитро Гнатюк об'їхав увесь СРСР, виступав у найвідоміших залах Європи, Азії, Америки, Африки, Австралії. Фахівці називали його "Геркулесом співу".

Світове визнання здобуло й тріо бандуристок, заслужених артисток УРСР Маї Голенко, Тамари Гриценко та Ніни Писаренко, про що йшлося в нарисі Івана Щербатенка [19, с. 18—20]. Дівчата наполегливо працювали і на сольний концерт вийшли лише тоді, коли мали в репертуарі 150 пісень. Тогочасне українське телебачення продемонструвало номер тріо, в якому артистки виконували пісню "А льон цвіте" композитора Івана Сльоти на слова Василя Юхимовича — глядачі були зворушені, а дівчата прокинулися відомими. Окрім як українською, бандуристки співали польською, французькою, німецькою, італійською, японською тощо, працювали над програмою "Співає планета". Творчу діяльність виконавиць було відзначено Державною премією УРСР імені Т. Г. Шевченка.

Про золотий фонд радянського образотворчого мистецтва та особливе місце в ньому народного художника СРСР Олексія Шовкуненка у 10 номері за 1973 р. розповідав Степан Музиченко [20, с. 16—19]. Автор наголошував, що Шовкуненко — неперевершений майстер акварельного живопису, а його жанрами були пейзажі

та портрети. У 1930-х рр. митець був співцем соціалістичного будівництва, у повоєнні часи створив понад 300 портретів героїв партизанського руху, передовиків виробництва, видатних діячів літератури та мистецтва, серед яких — портрети двічі Героя Радянського Союзу Сидора Ковпака, знаних сталеварів Рябова й Кочеткова, скульпторів Бориса Яковлева та Михайла Лисенка, співачки Марії Литвиненко-Вольгемут. Значну частину портретів написано в натуральну величину. Як професор Київського художнього інституту О. Шовкуненко, за висловом С. Музиченка, затверджував в образотворчому мистецтві Української РСР принцип "народної правди". Загалом же, репрезентація соціалістичного реалізму на світо рівні була проривним завданням пресбюлетеня "По Радянській Україні".

Варто наголосити, що журнал популяризував і менш титулованих майстрів живопису, які, вочевидь, також потребували представлення на міжнародному рівні. Зокрема, Ігор Верба в нарисі "Чудовий світ природи" розповів про творчість київського пейзажиста Сергія Шишка [21, с. 14—17]. Півстолітня діяльність художника в пейзажному жанрі, за висловом автора, затвердила в українському образотворчому мистецтві душевність і тонкий ліризм. Нарешті справдилося передбачення Максима Рильського, який зазначав, що "пейзажем можна висловити те, що не підвладне людським словам".

Зі шпальт часопису іноземна аудиторія дізналася про жмеринського Лівшу — віртуоза мікромініатюри Михайла Маслюка [14, с. 24]. Заслужений майстер народної творчості УРСР працював у цьому жанрі понад чверть століття. З кінчика золотого пера він міг зробити композицію, що складалася з трактора, який на причепі тягне макове зерно. Сувенір Михайла Маслюка "З днем народження" уміщував вазу з квітами, графин і блюдо з фруктами. Художник-мініатюрист був широко відомим не лише в УРСР, а й за кордоном, тож актуалізація інформації про нього в журналі "По Радянській Україні" була більш ніж доречною.

У форматі інтерв'ю з коментарями Муза Гарасва розповіла про народну артистку УРСР Аду Роговцеву [22, с. 22—27]. За висловом журналістки, її талант "набирав оцінки міжнародних категорій", вона вже була відомою за кордоном. Відвідуючи Польщу, актриса намагалася усвідомити глибину образу Гелі з п'єси "Варшавська мелодія". Виконуючи головну роль у фільмі "Салют, Маріє!" Ада Миколаївна без дублерок занурювалася в крижану воду, а під час

зйомок на околицях Києва її босоніж в одній сорочці вели по снігу на розстріл, а потім вона ще й мусила певний час лежати на промерзлій землі. От такі були випробування на шляху до акторської популярності.

Героїнею нарису Музи Гарасвої стала й актриса Антоніна Лефтії, яка разом з Іваном Миколайчуком дебютувала в кінокартині Леоніда Осики "Двоє" [23, с. 18—20]. Міжнародне визнання здобув фільм "Захар Беркут" з її участю у ролі Мирослави, дочки Тугара Вовка. Акторка знімалася у стрічках "Камінний хрест" Леоніда Осики, "Вовчий острів" Миколи Ільїнського, "Сотворення" Миколи Машенка, пригодницькому серіалі "Схрон біля Червоного Камея" Григорія Кохана. Творчість А. Лефтії, безумовно, потребувала популяризації, і, в контексті ознайомлення іноземного читача з нашою культурою, пресбюлетень робив корисну справу як для акторів, так і для поетичного українського кіно.

Образ щасливої людини, закоханої у справу свого життя, створила Галина Шило [24, с. 28—30]. Авторка нариса розповіла про гобоїстку Лялю Носову, яка взялася керувати духовим оркестром Львівського політехнічного інституту, і вже за рік колектив під її диригуванням виборов перше місце на республіканському конкурсі та третє — на всесоюзному.

Такою ж стаханівською стала хода у спорті футбольного клубу "Динамо", коли його очолив новий тренер Валерій Лобановський. Автор нарису Ігор Заседа зауважував, що "Динамо" була лише однією з 40 тис. футбольних команд України [25, с. 16—19]. Однак коли наприкінці 1973 р. зірка "Динамо" 1960-х рр. В. Лобановський став тренувати рідну команду, то одразу вивів її на нові рубежі. Він допоміг спортсменам здолати труднощі розбіжностей футбольних сезонів у СРСР і на Заході, став задалегідь макетувати ігрові ситуації, почав готувати гравців найширшої універсалізації. Як результат, у сезоні 1975 р. "Динамо" одночасно вів успішну боротьбу в чотирьох (!) різних турнірах: першість СРСР, Кубок країни, Кубок кубків і чемпіонат Європи серед національних збірних. У Києві на очах 100-тисячної глядацької аудиторії динамівці завдали нищівної поразки спочатку туркам, а згодом й ірландцям (то був реванш за неприємний (до приходу Лобановського) програш із рахунком 0:3).

(Далі буде)

Надійшла до редакції 18 січня 2022 року